

Rezultaty prospekcji aerofotograficznej zrealizowanej w 2014 r. w ramach projektu MKiDN pt.

„Dziedzictwo archeologiczne Ziemi Łukowskiej: rozpoznanie zasobów-zarządzanie-prezentacja”

realizowanego przez Muzeum w Łukowie.

W związku z realizacją pierwszego etapu rozpoznania aerofotograficznego terenów leżących w granicach powiatu Łukowskiego (na powierzchni 1 400 km kw.), latem 2014 roku wykonano 2 loty zwiadowcze (łącznie czas przelotu 6,8 h) na pokładzie dwumiejscowego samolotu Cessna podczas których łącznie wykonano 675 zdjęć.

Terminy lotów (19 lipca i 20 lipca) wybrano tak aby (uwzględniając zmienne warunki pogodowe) mieściły się w okresie tuż przed zniwami. Ze względu na rozległość obszaru planowanej prospekcji, trasy przelotów zaplanowano tak aby w pierwszy rzędzie przebadać tereny położone w szeroko rozumianych obszarach przyległych do głównych cieków wodnych powiatu łukowskiego (rzeki: Bystrzyca, Mała Bystrzyca, Krzna Południowa i Krzna Północna) oraz ich odnóg a jednocześnie w możliwie najpełniejszy sposób „pokryć” badany teren poza tymi „specjalnymi” strefami. Ze względów oczywistych pominięto czasie prospekcji obszary leśne.

Teren powiatu łukowskiego, jak większość centralnych części Polski charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem własności arealów rolniczych (mała wielkość gospodarstw rolnych) co dla archeologii lotniczej ma o tyle duże znaczenie, że powoduje znaczne utrudnienia w prowadzeniu obserwacji i wyszukiwaniu potencjalnych stanowisk archeologicznych. Wielka ilość sąsiadujących ze sobą na tym obszarze małych, wąskich i często obsianych zupełnie różnymi roślinami pól i poletek skutecznie maskuje ewentualne zasięgi wysłędzonych fenomenów roślinnych i siłą rzeczy skazuje obserwatora na dokumentowanie szukanych zjawisk w sposób fragmentaryczny, wyrwykowy. Dlatego wysłędzenie jak też rozstrzygnięcie jaki jest zasięg obserwowanych fenomenów roślinnych, w sytuacji gdy miejsca ich występowania rozdzielane są pasami łąk, pastwisk bądź upraw niezbożowych, staje się wysoce trudne a czasem problematyczne.

Kolejnym czynnikiem, który w sezonie 2014 znacząco ograniczył pozytywne rezultaty przeprowadzonej prospekcji był czynnik pogodowy. Ze względu na brak wystarczająco długiego okresu suszy poprzedzającej zniwa na badanym terenie, stopień przesuszenia gleby a co za tym idzie kontrastowość tła dla występowania poszukiwanych anomalii, w sezonie 2014 (tendencja utrzymująca się od kilku lat) nie był niestety wystarczająco wysoki. Rezultatem takich warunków było to, że odnajdywane potencjalne wyróżniki roślinne, jeśli dawały się dostrzec, to z reguły były na tyle enigmatyczne i niewyraźne, że wyróżnienie ich i klasyfikowanie jako potencjalnych śladów obiektów archeologicznych obarczone było pewnym stopniem ryzyka. Pomimo tego udało się wytypować co najmniej 47 miejsca, gdzie występują potencjalne wyróżniki roślinne mogące świadczyć o istnieniu w tych punktach obiektów i stanowisk archeologicznych. Przytoczona liczba 47 potencjalnych stanowisk

opisuje pewien stan, fragmentarycznej z konieczności, wiedzy i nie jest liczbą bezwzględną. Jeśli przyjąć, iż część z zaobserwowanych skupisk anomalii roślinnych występujących oddzielnie, w rzeczywistości może stanowić fragment większej całości nieuchwyconego pełnego zasięgu stanowiska archeologicznego a część może stanowić fenomeny pochodzenia naturalnego, liczba ta w ostatecznym rozrachunku może ulec selekcji negatywnej zarówno podczas weryfikacji prowadzonej podczas badań powierzchniowych (do której to weryfikacji wytypowano ponad 50 poszczególnych miejsc występowania anomalii roślinnych) jak i kolejnych, planowanych lotów w innych, być może korzystniejszych warunkach pogodowo wilgotnościowych. Z drugiej strony ilość potencjalnych stanowisk archeologicznych odkrytych podczas opisywanej prospekcji, nie może być jednoznacznie utożsamiane z ich ewentualną rzeczywistą liczbą na danym terenie. W czasie kolejnych lotów, przy bardziej sprzyjających warunkach progowych obserwacji (dobre przesuszenie gruntu przed żniwami), liczba ta może znacząco wzrosnąć. Podkreślić także należy, że wyodrębnione miejsca występowania wyróżników nie oznaczają automatycznie, że tylko tam, w ich obrębie, szukać należy grup obiektów. Jak nadmieniliśmy zasięg ewentualnych stanowisk może czasem znacznie wykraczać poza owe miejsca. Uwzględniając powyższe, podczas lokalizowania wszystkich zaobserwowanych potencjalnych skupisk wyróżników roślinnych, przyjęto zasadę grupowania ich (dla potrzeb klasyfikacji i opisu) w obrębie obszarów przypisanych najbliższym miejscowościom, z określeniem pozycji (względem stron świata) danego obszaru w stosunku do danej miejscowości. Jak wcześniej wspomniano, łącznie zlokalizowano 47 obszarów (udokumentowanych na spionowanych zdjęciach) gdzie udokumentowano występowanie potencjalnych anomalii roślinnych, przy czym część z nich znajduje się stosunkowo blisko siebie (np. w okolicach jednej miejscowości), na tyle daleko jednak, iż nie można jednoznacznie założyć, że są to fragmenty tego samego stanowiska. Z obszarów wytypowanych w sezonie 2014, większość (jak należało się spodziewać) lokalizuje się w pobliżu cieków wodnych (zarówno większych rzek jak i cieków lokalnych, z reguły ich dopływów). Oprócz miejsc pojedynczych znalezisk skupisk anomalii, w większości w miejscu takich lokalizacji występują 2 (rzadziej 3), stosunkowo blisko siebie położone (kilkaset m do 0,5 km), obszary z wyróżnikami. Tak jest np. w przypadku okolic wsi: Turzystwo, Wola Gułowska, Zakępie, Pasmug, Jakubówka, Gułów, Adamów, Kierzków/Sarnów, Czerśl czy Stanin. Bardzo wyraźny, godny wskazania wyjątek stanowi tu okolica wsi Okrzei leżącej nad rzeką Okrzejką, gdzie w całym otoczeniu miejscowości rozpoznano występowanie licznych obszarów z anomaliami roślinnymi. Miejsce to powinno być w przyszłości (podczas kolejnych prospekcji aerofotograficznych) poddane szczególnie dokładnej obserwacji.

Z ogólnej liczby 675 wykonanych zdjęć do rektyfikacji wybrano tę część, na których potencjalne wyróżniki roślinne manifestowały się na tyle dobrze, że można było domniemywać o istnieniu tam obiektów archeologicznych z większą niż w przypadku pozostałych dozą prawdopodobieństwa. Ta część przykładowych zdjęć została spionowana i w postaci zdjęć pojedynczych bądź połączonych w mozaiki, naniesiona na mapy terenu w skali 1:10 000 (patrz strona www.mapa.archeologia-lukow.pl) oraz szczegółowo opisana. W tejże też części zdjęć, na tych, które pokazywały w bliższej perspektywie skupiska anomalii

oraz ich wzajemne rozlokowanie i ewentualny zasięg, wykorzystano na wskazanie tych zjawisk żółtego koloru obwiednię.

Reasumując i biorąc wszystko powyższe pod uwagę, należy zaznaczyć, iż wobec opisanych wcześniej warunków prowadzenia prospekcji aerofotograficznej należy postulować w przyszłości powtarzalność i regularność takich badań, co pozwoli ograniczyć negatywne skutki tychże warunków i uzyskać w miarę pełną wiedzę o zasobach archeologicznych powiatu łukowskiego dostępnych podczas obserwacji lotniczej.